

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Opintotukilakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset erityisestä maksuvapautusjärjestelmästä. Ehdotuksen mukaan työkyvyttömälle vähävaraiselle lainansaajalle, jonka puolesta on valtion takausvastuun perusteella jouduttu maksamaan opintolainaa, voitaisiin eräin edellytyksin myöntää lopullisesti vapautus valtiolle syntyneen takautumissaatavan maksamisesta. Valtion takausvas-

tuusuorituksen johdosta valtiolle velkaa jääneen lainansaajan kuolinpesälle myönnettäisiin aina maksuvapautus. Vastaavasti laista poistettaisiin säännökset valtion varoista maksetun opintolainan jättämisestä perimättä eräissä tapauksissa.

Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1986.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1 Lainsäädäntö

Opintotukilain 6 §:n 3 momentin mukaan valtion varoista luottolaitokselle suoritettu opintolaina voidaan jättää perimättä siltä, joka pysyvän työkyvyttömyyden tai muun siihen rinnastettavan syyn takia on varaton. Perimättä jättäminen ei merkitse sitä, että opintolainavelallinen olisi valtioon nähden lopullisesti vapautunut velkansa suorittamisesta.

Maksuvapautuslaissa (529/80) on säädetty maksuvapautuksen myöntämisestä valtiolle tulevien maksujen ja korvausten suorittamisesta. Maksuvapautuslain soveltaminen valtion takaajana maksamien opintolainojen takaisinmaksamisesta vapauttamiseen ei olisi tarkoituksenmukaista, koska näiden saatavien erityisluonteen ja useiden samankaltaisten tapausten toistumisen johdosta maksuvapautuksen myöntämisen tulee voida tapahtua joustavasti. Yhdenmukaisen lopputuloksen turvaaminen keskenään samanlaisissa tapauksissa edellyttää lisäksi, että maksuvapau-

tuksen myöntämisperusteista on säädetty riittävän yksityiskohtaisesti.

1.2 Käytäntö

Valtion opintotukikeskus maksaa vuosittain noin 1 500 henkilön opintolainat, yhteensä noin 16 000 000 markkaa. Vuosittain on tehty noin 100 edellä tarkoitettua päätöstä lainan jättämisestä takaisin perimättä. Päätöksistä valtaosa on koskenut varattomana kuolleen henkilön kuolinpesiä, vähäisempi osa työkyvyttömiä velallisia.

Lainojen perimättä jättämiseen kuolinpesiltä on päädytty, mikäli kuolinpesä on perukirjan perusteella todettu varattomaksi. Sikäli kuin vähävaraisen opintolainavelallisen kuolinpesässä on varoja yli hautauskulujen, nämä varat ovat kuitenkin usein vaikeasti realisoitavissa. Jos kuolinpesän omaisuus koostuu esimerkiksi osakeosunnosta, jossa kuolleen velallisen leski ja lapset asuvat, tai osuudesta velallisen jommankumman vanhemman kuolinpesään, jossa saattaa usein

olla monia osakkaita, tuntuu pakkoperintään ryhtyminen kohtuuttomalta.

Päätös lainan takaisin perimättä jättämisestä työkyvyttömyyden perusteella on voitu tehdä, kun henkilölle on myönnetty pysyvä työkyvyttömyyseläke. Ongelmaksi tässä kohdin on osoittautunut se, että nuorten henkilöiden työkyvyttömyys katsotaan usein määräaikaiseksi silloinkin, kun toipumismahdollisuudet ovat vähäiset. Mahdollisuutta lainan takaisin perimättä jättämiseen ei voimassa olevan lain mukaan tällöin ole. Mikäli velallinen myöhemmin esimerkiksi kuntoutuksen jälkeen pystytään työllistämään — todennäköisesti aiempaa koulutustaan vastaamattomiin tehtäviin — olisi epätarkoituksenmukaista periä vuosia sitten maksettu opintolaina sille kertyneine usein huomattavine rästikorkoineen takaisin valtiolle.

Työkyvyttömyyden perusteella tehtävissä perimättä jättämisratkaisuihin on merkille pantavaa se, että velallisen tulee olla varaton ennen kuin perimättä jättäminen voi tulla kysymykseen. Työkyvyttömän henkilön pitäisi siten esimerkiksi velkojensa maksamiseksi ensin myydä asuntonsa. Opintolainan takaisinmaksaminen eläketuloista tuntuu myös kohtuuttomalta, elleivät eläketulot ole poikkeuksellisen suuret.

Perimisyrittäykset kuolinpesiltä, lääkärintodistusten pyytäminen vuosittain pitkäaikaissairailta, huolehtiminen siitä, etteivät saamiset pääse vanhenemaan ja muut valvontatehtävät työllistävät valtion opintotukikeskuksen perintähenkilöstöä tuntuvasti.

2. Ehdotetut muutokset

Ehdotuksen mukaan valtion varoista pankille suoritettun opintolainan takaisinmaksusta tulisi aina myöntää vapautus lainansaajan kuolinpesälle. Edelleen ehdotetaan tehtävän mahdolliseksi maksuvapautuksen myöntäminen pysyvästi työkyvyttömäksi todetulle henkilölle sekä myös sellaiselle opintolainavelalliselle, jonka maksukyky pitkällisen työkyvyttömyyden johdosta on huonontunut siinä määrin, että lainan periminen häneltä olisi kohtuutonta. Maksuvapautuksen voisivat saada myös muut kuin täysin varattomat

henkilöt. Maksuvapautuksen myöntämisen ehdottomana esteenä ei olisi esimerkiksi se, että lainansaajalla on eläketuloa, oma asunto tai muutoin vähäinen määrä omaisuutta.

Ehdotettu maksuvapautusjärjestelmä koskisi hieman laajempaa opintolainavelallisten piiriä kuin nykyinen perimättä jättämisen menettely.

Uusi maksuvapautusjärjestelmä on tarkoitettu olemaan erityis menettely valtion takaajana suoritettavien opintolainojen koskevassa maksuvapautuksessa. Sitä maksuvapautuslakia ei voisi enää näissä tapauksissa soveltaa.

Päätöksen valtion varoista maksetun opintolainan perimättä jättämisestä tekee nykyisin opetusministeriö valtion opintotukikeskuksen esityksestä. Ehdotetun uuden menettelyn yksinkertaistamiseksi ehdotetaan, että maksuvapautuspäätökset tekisi valtion opintotukikeskus, jonka tehtävänä on myös saamisten periminen velallisilta.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Maksuvapautuksen myöntäminen lainansaajan kuoleman johdosta vähentäisi valtiolle kertyviä tuloja arviolta enintään 300 000 markalla vuosittain. Maksuvapautuksen myöntämisellä työkyvyttömille lainansaajille ei olisi taloudellista vaikutusta lainkaan, koska ehdotuksen piiriin kuuluvat mainitut velalliset eivät nytkään pysty lyhentämään velkaansa. Hallintomenoja ehdotus säästäisi, koska se vähentäisi lisähenkilökunnan tarvetta valtion opintotukikeskuksen perintätehtäviin.

4. Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulisi voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1986. Laki koskisi voimaantulopäivänä perimättä olevia valtion takaajana maksamaan opintolainaan perustuvia saatavia ja opintolainoja, jotka valtio takaajana maksaa voimaantulopäivän jälkeen.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain 6 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä tammikuuta 1974 annetussa laissa (88/74), näin kuuluvaksi:

6 §

Valtion varoista luottolaitokselle maksetun opintolainan sekä sille kertyneiden korkojen suorittamisesta takaisin valtiolle myönnetään vapaus, kun lainansaaja on kuollut. Maksuvapautus voidaan myöntää, kun lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta ja lainansaajan maksukyky huomioon ottaen hänen käytettävissään olevan tulon ja

varallisuuden on heikentynyt siinä määrin, että opintolainan takaisinperiminen olisi kohtuutonta. Päätöksen maksuvapautuksen myöntämisestä tekee valtion opintotukikeskus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1986. Tätä lakia sovelletaan myös kaikkiin niihin valtion takaajana maksamiin opintolainoihin perustuviin saataviin, joita ei ole peritty ennen lain voimaantuloa.

Helsingissä 1 päivänä marraskuuta 1985

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Gustav Björkstrand*

Laki

opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain 6 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on 25 päivänä tammikuuta 1974 annetussa laissa (88/74), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Valtion varoista luottolaitokselle suoritettu opintolainaa voidaan jättää perimättä siltä, joka pysyvän työkyvyttömyyden tai muun siihen rinnastettavan syyn takia on varaton. Päätöksen opintolainan perimättä jättämisestä tekee opetusministeriö valtion opintotukikeskuksen esityksestä.

Valtion varoista luottolaitokselle maksetun opintolainan sekä sille kertyneiden korkojen suorittamisesta takaisin valtiolle myönnetään vapautus silloin, kun lainansaaja on kuollut. Maksuvapautus voidaan myöntää, kun lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta ja lainansaajan maksukyky huomioon ottaen hänen käytettävissään olevan tulon ja varallisuuden on heikentynyt siinä määrin, että opintolainan takaisinperiminen olisi kohtuutonta. Päätöksen maksuvapautuksen myöntämisestä tekee valtion opintotukikeskus.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1986. Tätä lakia sovelletaan myös kaikkiin niihin valtion takaajana maksamiin opintolainoihin perustuviin saataviin, joita ei ole peritty ennen lain voimaantuloa.